

ní, vyhlášených ve Sbírce zákonů a nařízení, mají po dobu své mezinárodní působnosti též účinnost vnitrostátní. V důsledku toho budou takové smlouvy součástí našeho vnitrostátního právního řádu v autentickém znění podle svých vlastních ustanovení. Tak patrně bude rozmanitost autentických textů v našem právním řádu ještě zvětšena.

Pochybnosti o československé demokracii.

(Poznámky ke knize Dra Bedřicha Sander a: Das Staatsverteidigungsgesetz und die Verfassungsurkunde der Tschechoslowakischen Republik, Brno 1936, R. M. Rohrer.)

V závěrečné poznámce ke svému referátu o Sanderových článcích v »Juristenzeitung« (seš. 3. našeho časopisu) zmínil jsem se o ohlášené knize téhož autora, věnované poměru zákona o obraně státu k ústavní listině československé. Tato knížka leží tedy před námi a rád používám příležitosti, abych naše čtenáře s jejími myšlenkami seznámil.

Jako v těch článcích, i zde (v předmluvě) zdůrazňuje autor, že nechce nic bránit ani napadat. Chce svým spísem sloužit vědecké pravdě a poznávat, co jest. Chce znázornit politický osud Evropy v zrcadle československého zákonodárství. Souhlas nebo nesouhlas s tou neb onou státní formou by prý mohl být nalezen jen znásilněním smyslu toho, co říká.

Abý rozpoznal podstatu demokracie, uchyluje se autor k poslednímu kořeni moderních demokracií, jímž je beze sporu Rousseauova Společenská smlouva. Mnoho stránek uznal za nutné odtud ocitovat a mnoho vlastního rozboru k tomu přidat, aby došel k závěru, že »všeobecnost zákona, to jest všeobecnost účasti na tvorbě zákonů a všeobecnost postizivosti zákonem«, je podstatou demokracie. — Kdybychom měli důvod pochybovat o nezaujatosti autorově, mohli bychom se nedůvěřivě ohlížet, proč sahá tak daleko. Tím se nejen vydává v nebezpečí, že skutečný vývoj ideje je dále než její mateřské dílo, ale nabízí se srovnání s těmi bojovnými traktáty, které proti Marxistům škodolibě citují Marxe, jako proti fašistům Musoliniho atd. Nenalézáme-li u Sander a (vzhledem k jeho hořejšímu ujistění) tohoto podnětu, věříme, že z věcných důvodů se dovolává Rousseaua, tím spíše, že citovanou větu za podstatu demokracie lze beze všeho připustit.

Několik slov k použité metodě práce: Pro toho, kdo zná Sanderovy názory na úkol právní vědy, nebude překvapením jeho zcela odmítavé stanovisko k »ryzí právní vědě« — normativní teorii. Její činnost je mu »logickou hříčkou«, její výsledky bezvýznamnými logickými umělostmi (Artefakte), jež plovou po povrchu proudu politického dění a rozplynou se brzy v nic. Tato metoda připadá mu prý již dávno nejen nanejvýš problematickou, nýbrž přímo naivní. — Kdo podstatu normativního učení zná, ví, že navíta, pokud se hledá v normativitě odpověď na skutečný běh života ve státě, není v metodě, nýbrž v tazateli, který si neuvědomil noetické její meze. Nikdy o sobě netvrdila, že studium sbírky zákonů dává obraz skutečného života ve státě, jak ji podkládá Sander. Ba nehledí na zákony a vůbec normy jako na motivy skutečných událostí. Vědec ji pěstující, i jinými smysly nadaný, o tomto účinku norem ví. Byl by naivní, kdyby nevěděl, ale byl by stejně naivní, kdyby hledal vysvětlení těchto zjevů v docela jiné rovině myšlení, v rámci myšlení o tom, co má být.

I pro normativní teorii existuje však pojem »odporu k ústavní listině«. Je jím odpor logický. Vidí-li Sander praktickou možnost mluvití o odporu jen v poměru k eticko-politickému významu tohoto odporu,

jenž jest ve vzepření se autoritě, která byla uznána za legitimovanou dáti státu ústavu, pak opouští pole, které normologie vyhrazuje právu. Odpor normologie proti takto položenému problému končí vyloučením jeho z oboru právních úvah a neznamená tedy zejména nějaké zneuznání důležitosti oněch poznatků, jež jsou z části sociologické, z části právně-historické a konečně i právně-politické. Mimoprávní povaha těchto úvah se jeví jasně na př. v Sanderově zjištění, že cena poznání odporu s ústavou leží zejména v tom, že tím poznáváme příčinu aktů, směřujících k uplatnění vůle ústavodárné autority, v intenzivní formě tedy i příčinu revoluce.

Bylo by opakováním výtek, které Sander učinil ve svých zmíněných člancích časopiseckých, kdybych podrobně vypisoval, v čem shledává rozpor zákona o obraně státu s ústavní listinou. — Pregnantnější než v oněch člancích, které byly asi studiem k nynějšímu zpracování, vyniká snaha konfrontovat jednotlivá jeho ustanovení s demokratickou zásadou »všeobecnosti«, propracovanou podrobněji v katalogu občanských práv.

Neústavnost spatřuje již v dělení podniků na důležité pro obranu státu a ostatní, neboť je v odporu se zásadou svobody podnikání. Ústavě se přičií též odlišování pohraničního pásma od ostatního státního území, neboť stát je celek nedílný. Mohlo prý by takové lišení vésti k porušování zásady rovnosti jazyka, rasy a náboženství. Odlišení »horké« pudy od ostatního území má přece, abychom užili oblíbeného prostředku autorova, svou analogii v bezpečnostních opatřeních pro místa zvýšeného nebezpečí. Také zde se musí potlačiti zacházení s ohněm u všech, ať mluvív jakýmkoli jazykem a kterékoli rase náleží. Že je to s pohraničním pásmem míněno takhle, může býti zárukou těch 3,363,728 Čechoslováků, které autor v pohraničním pásmu napočítal. Němců, na které se zde asi myslí, je v pohraničním pásmu asi třetina.

Velká pozornost je věnována otázce »státní spolehlivosti« jako podmínce pro účast na podniku, důležitém pro obranu státu. (Viz můj článek v tomto časopisu.) Tento pojem je prý v přímém odporu k demokratické zásadě, že určité politické myšlení nesmí míti v zápětí hospodářskou újmu pro občana, nýbrž je dokonce uskutečněním základní věty autoritního státu, kde se připouští jen určité smýšlení. — Zapomíná se, že právě proto byly určité podniky jako důležité pro obranu státu od ostatních odlišeny, aby byl zdůrazněn veřejný jejich význam, před nímž musí ustoupiti každý hospodářský zájem.

Trvalo by dlouho probírat dalekosáhlé rozborov autorovy, protkané historickými retrospektivami po vývoji různých demokratických institucí. Proto poukazují na svůj referát o člancích v »Juristenzeitung«, pokud jde o kritiku dalekosáhlé nařizovací moci vlády spolu s prezidentem republiky a odstavení parlamentu. Přejdu tedy hned k zajímavému závěru práce.

Ústavní život našeho státu dělí Sander na tři období: Od převratu do ústavy z roku 1920, druhé do polovice roku 1933 (první zmocňovací zákon) a třetí do dneška. Již ve druhém období dostal vývoj směr, který se uchyloval od stavu liberálně-demokratické parlamentní republiky. Utvořeny tak předpoklady, které umožnily vývoj po roce 1933. Kompetence ústavního soudu je minimální a od r. 1931 zůstal neobsazen. To by mělo vésti k neomezené suverenitě parlamentu. Parlament, zbavený závor ústavy, byl však sevřen mnohem těsnějšími závory politických stran. Místo republiky parlamentní tvoří se republika politických stran. Od tohoto stavu byl jen krok k přenesení zákonodárné moci na vládu cestou zmocnění. Vláda strhává na sebe suverenitu. Stále rozšiřované zmocňovací zákony spolu s možností rozpouštění politické strany stavějí vládu nad parlament, dávají jí možnost vládním nařízením, tedy autoritářsky, vésti stát. Sander netvrdí, že jsou v Československu činitelé, kteří touží po diktatuře, jen upozorňuje, že je zde legální možnost zavésti autoritní režim a že už dnes je v tom směru mnoho nesrovnatelného s ústavní listinou. Národní shromáždění nemá buď vůli nebo moc prosaditi své mínění aspoň cestou kontroly. Ústavní stav našeho státu obsahuje tak převážné prvky, které opravňují jeho zařadění do skupiny autoritních států.

Objektivní práce zaslouží objektivního uvážení. Výtka všemoci politických stran, snižujících význam parlamentu, je prováděna jistě souhlasem většiny. Pokud jde o rostoucí moc vlády, je zajisté v odporu s Rousseauovou demokracií. Nová opatření jsou však vyvolána vědomím, že nejsou všichni vychováni jako Rousseauův »Emil«, cící svobodu svou i cizí. Souvislost mezi mimořádnými opatřeními a událostmi na světovém jevišti politickém je do té míry jasná, že ani Sander se nevyhnul zmínce o ní. S celkovým uklidněním se vrátíme k plné demokracii. Zvýšená pravomoc vlády je nástrojem pro všechny případy. A parlament, kontrolující vládu, setkává se s plnými sympatiemi národa. Proto také bude vláda jistě zařizovati svá opatření vždy tak, aby obstála v kritice lidu, jemuž je v duchu demokracie odpovědná. Nutí-li poměry ke korektuře formální demokracie, není to ještě záhubou demokracie materiální. Spoléháme na demokratismus našeho lidu, z něhož přece vycházejí i naši ministři.

Dr. Josef K e p e r t.

Zprávy.

Dr. Jan Herben zemřel dne 24. prosince 1936. Nenáleží vlastně našemu — odborně právnickému — časopisu hodnotiti život a dílo tohoto spisovatele a novináře, bojovníka a burcovatele, kormidelníka proti proudu a přítele Masarykova. Přece však nemůžeme nevpomenouti jednoho činu, jímž se zemřelý zvěčnil v právním řádě československé republiky a to na místě velmi významném: formuloval a navrhl Úvod či Praeambul k ústavní listině. Je to jakási stručné shrnutí základních politických ideí, na nichž je ústava vybudována, jakási zhuštěná a ve dvou slavnostně stylisovaných větách podaná důvodová zpráva k ústavě. A pro svoji stručnost a proto, že je vždy a všude otiskována v čele ústavní listiny, je přirozeně nepoměrně přístupnější a rozšířenější než důvodové zprávy vlastní. Jako »motivy zákonodárců« při sdělávání ústavní listiny Praeambul uvádí: dokonalou jednotu národa, spravedlivé řády v republice, pokojný rozvoj, obecné blaho občanů, požehnání svobody. V druhé větě, již nelze upřítí originalitu (prvá je převzata z ústavy Severoamerické Unie), prohlašuje se úsilí prováděti ústavu a zákony v duchu národních dějin stejně jako v duchu moderních zásad, obsažených v hesle sebeurčení a vůle přičleniti se do společnosti národů jako národ vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový.

V době, kdy se mluví o krisi státních zřízení a demokracie, v době, kdy se vyslovují obavy o udržení litery a ducha naší ústavy, je na místě vrátiti se — alespoň v myslí — občas k těm ideálům, které autorům naší ústavy byly vůdčími dogmaty. V tomto směru bude Jan Herben lapidárními slovy Praeambulu ještě dlouho po své smrti burcovati a varovati.

Spomínka! své perle —n—

In memoriam. V Praze zemřel dne 2. ledna 1937 Dr. Ladislav Valenta, Narodil se r. 1860, byl nejen znám jako přední pražský advokát, nýbrž také jako organisátor Spolku českých advokátů, který jej za jeho zásluhy zvolil svým čestným členem. Dr. Valenta také předsedal sjezdům advokátským r. 1925 a 1928 a také ještě loňského sjezdu stavovského se pilně účastnil. Byl všude však tam, kde šlo nejen o otázky právnické, odborné a stavovské, ale i o věci národní, jímž věnoval několik dobře uvážených právnických studií. Proto byl i jako člen výboru Národní Rady československé vždy na svém místě.

za prof. J. Cahou. Ve věku 65 let zemřel v Brně dne 11. ledna t. r. řádný profesor právních věd na České škole technické Jan Caha. Narodil se 13. srpna 1872 v Rozsochách u Bystřice nad Pernštýnem na Moravě,